

KULTUREN

Stora Råby 34:7

Fornlämning 10, Stora Råby socken

Lunds kommun, Skåne län

Arkeologisk förundersökning 2012

KULTURMILJÖRAPPORT 2013:4

JAN KOCKUM

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	2
Fornlämningsmiljö	2
Fornlämningar	2
Historiska källor	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	4
Stratigrafisk berättelse	7
Undersökningsschakten	9
<i>Schakt III och IV.....</i>	<i>9</i>
<i>Schakt V.....</i>	<i>9</i>
<i>Schakt VI.....</i>	<i>10</i>
<i>Schakt VII.....</i>	<i>10</i>
<i>Schakt VIII.....</i>	<i>11</i>
<i>Schakt IX.....</i>	<i>11</i>
<i>Schakt X.....</i>	<i>11</i>
<i>Schakt XI.....</i>	<i>11</i>
<i>Schakt XII.....</i>	<i>11</i>
<i>Schakt XIII.....</i>	<i>12</i>
<i>Schakt XIV.....</i>	<i>12</i>
Sammanfattning	12
Administrativa och tekniska uppgifter	14
Referenser.....	15
<i>Arkiv.....</i>	<i>15</i>
<i>Litteratur.....</i>	<i>15</i>

Inledning

Bertil Ingvarsson & Co. AB har tagit fram en ny detaljplan för att låta uppföra flera nya bostäder strax söder om kyrkan och Byavägen i Stora Råby på fastigheten 34:7. Området ligger inom den historiska bytomten (RAÄ 10:1) och berör den gamla gårdsplatsen 22 och västra delen av platsen för gård nr 11 (figur 1 och 2). Då området ligger inom registrerad fornlämning har Kulturen i Lund, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län, under perioden 2012-05-02–2012-07-06 utfört en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning, härefter benämnd schaktningsövervakningen (Ist dnr 431-10154-12).

Schaktningsövervakningen utgjorde en av två antikvariska åtgärder inom fastigheten inför den nya bostadsbebyggelsen. Dessa hade föregåtts av en förundersökning under år 2011, härefter benämnd förundersökningen, vilken visat på en större arkeologisk potential i den norra delen än i den södra. På den norra delen av området gjordes en särskild arkeologisk undersökning, vilken rapporteras för sig (Kockum & Kronroth in prep). Schaktningsövervakningen gjordes på den södra delen av fastigheten och begränsades till ytorna för de planerade hus- och byggnadskropparna och berörde sammanlagt cirka 1 400 m². Schaktningsarbetet följdes av arkeologisk personal från Kulturen i Lund med behovsanpassad arkeologisk dokumentation med upprättande av sektions- och planritningar.

Fornlämningssmiljö

Stora Råby är beläget på Lundaslätten med typiska stenfria och tunga jordar. Jordmånen är ett resultat av att isströmmar passerat östersjössänkan och söderifrån pressat upp kalkrika moränlager över landskapet vid den senaste istiden (Lewan 1979 s 24). Själva bytomten är placerad på en ås av isälvsgrus, vilket gav ett torrt läge för gårdarna och invid bra inägomark (Alin 1970 s 7).

Byn har en välbevarad bykärna, vars struktur med vägar och bebyggelse har utvecklats organiskt och utan drastiska förändringar från tiden för skiftet till nutid. De tidigaste lantmäterikartorna ger intryck av att byn hade en tät sammanhållen bebyggelse i form av en radby, en karaktär som dagens by fortfarande har (figur 2).

Fornlämningar

Inom Stora Råby socken finns 36 kända fornlämningar enligt Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS), där stenåldersboplatser utgör ett flertal (figur 1). Även gravhögar finns och har funnits inom socknen. Björnshög (RAÄ fornl. 1) är belägen ca 800 m sydöst om kyrkan och uppgifter förekommer om nu bortodlade högar, "Karlshög" (RAÄ fornl. 21), "Hanehög" och "Tornhög" (Lunds stadsbild 1968 s 263). Bytomten sammanfaller delvis i väster med stenåldersboplatzen Stora Råby 9:1, vilken undersöktes år 1972 med en metodisk ytkartering och år 1973 med en utgrävning av kulturlagerrester och några anläggningar (Wyszomirski 1974; 1975). Kulturlagret daterades till den tidiga delen av neolitikum (trattbägarkultur). Ett mindre antal

anläggningar daterades till romersk järnålder och vendeltid. De ytkarterade flintartefakternas typologiska dateringar representerar hela neolitikum (Wyszomirski 1975).

Historiska källor

Det äldsta skriftliga belägget för Stora Råby är ett omnämnande från omkring år 1120. Förleden rå är sannolikt det ord som man nu möter i exempelvis rågång som betyder gränsmärke eller gräns. Betydelsen stång och djurbenämningen rådjur är också tänkbara (Pamp 1979 s 17). Efterleden by är fortfarande under debatt, men det är en bildning till verbet bo med en äldre betydelse bruka (jord). De flesta ortnamnen på -by antas ha tillkommit under vikingatiden, dock knappast äldre än från folkvandringstiden (Pamp 1979 s 18).

Figur 2. Flygfoto över Stora Råby med lägena för gårdarna enligt 1801 års karta inlagda (röd markering). Undersökningsområdet markerat med röd pil.

Enligt Lunds stifts landebok, från år 1570 som redovisade sockenkyrkornas egendomar, var Stora Råby indelad i tre vångar, norre, östre och södre vång (Ohlsson 1954 s 11). Stora Råby är en medelstor by enligt medianen för tiondegivare i socknarna inom Torna härad (Anglert 1995 s 76 figur 23). Byn var indelat i ett mycket regelbundet bolskifte, där fem bol låg på vardera sidan om bygatan. De fem bolen norr om byvägen bestod av vardera två gårdar (Dahl 1942 s 74). Anders Ohlsson har gått igenom jordeböcker och sockentabeller för området. Hans arbete ger en grov bild över socknens utveckling (Ohlsson 1954 s 18ff). I 1732 års jordebok förekommer namnen på samtliga hemmans brukare och socknen bestod då av 26 gårdar.

Storskiftesindelningen i Stora Råby ägde rum åren 1787–1789 i syfte att underlätta för bönderna att bruka jorden. Storskiftet gick ut på att ett antal mindre jordlotter sammanslogs till större enheter. Lotterna blev emellertid ändå utspridda på ganska många ställen (Ohlsson 1954 s 19). Av konceptkartan framgår det att samtliga gårdar i socknen låg inom bytomten, även om de enskilda gårdslägena inte är utritade. Det framgår också att byn är en så kallad radby i väst – östlig riktning med gårdarna i en rad

på ömse sidor om byvägen. Kyrkan är belägen ungefär i centrum av byn i den nordliga gårdsraden. Ett område med en areal av 3 1/2 tunnland omedelbart väster om bebyggelsen var sockenallmänning fram till enskiftet. Inom allmänningen hämtade bönderna grus som levererades till Lunds stad, ett förhållande som gick långt tillbaka i tiden (Ohlsson 1954 s 20).

Storskiftets indelning kom endast att bestå i cirka 20 år. Mellan åren 1805 och 1820 genomfördes enskiftet. Av socknens 27 gårdar var det endast 5 som fick stanna kvar i den gamla bykärnan. Allteftersom gårdarna blev ombyggda, försvann den gamla kringbyggda och fyrlängade gårdstypen. Idag finns endast gård nr 20 kvar som kringbyggd, dock inte med samma disposition som i 1801 års karta.

Aktuell fastighet 34:7 motsvarar det gamla gårdsläget Stora Råby 22 samt västra delen av gårdsläge nr 11 (figur 2). Den senare fastigheten flyttades ut i samband med skiftet år 1805. Gård nr 22 omfattade år 1805 ett helt mantal och ägdes av hospitalet i Malmö. Sammanlagt fanns ytterligare fem hemman i byn som hörde till hospitalet. Hospitalshemmanen drogs år 1876 in till statsverket och kom därefter att förvaltas av Domänverket. Gård nr 11 var år 1805 ett ½ mantals arbetshemman till biskopsstolen. Det fanns sammanlagt fem hemman i byn tillhörande biskopsstolen. Hemmanen hade före år 1681 tillhört Allhelgonaklostret (Bevaringskommittén 2004).

Byn har härjats av ett antal bränder. År 1728 brann 13 av byns gårdar ned. Branden hade startat på gård nr 21 och spridit sig till granngården nr 11 i väster. Elden spreds sedan norr om bygatan. Gård nr 22 klarade sig enligt uppgift denna gång. År 1767 brann 15 gårdar och 4 gatuhus. Alla gårdar väster om kyrkan brändes ned. Gård nr 11 och 22 har klarat sig helt denna gång. Efter denna brand bestämdes det att avstånden mellan husen skulle vara 8 meter (Bevaringskommittén 2004).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Stora Råby bytomt har tidigare blivit arkeologiskt undersökt vid elva tillfällen. De omfattar ett antal seminarieundersökningar av Lunds universitet samt sju förundersökningar i olika former. Spår och lämningar från medeltiden har tidigare påträffats i form av östersjökeramik i sekundära moderna fyllningar samt i form av byggnadslämningar och stenläggningar vid skolan.

Följande undersökningar har utförts inom Stora Råbys historiska bytomt:

År 1973–74: Under sommaren och hösten 1973, samt hösten 1974 genomfördes arkeologiska utgrävningar på Råbymosse och i anslutning till västra delen av Stora Råby bytomt (RAÄ 9:1). Undersökningarna leddes av Mark Wyszomirski, forskarstuderande, och utfördes som seminariegrävningar av studenter vid Lunds universitet. Lämningarna på Stora Råby mosse var från stenåldern. I anslutning till byn (figur 1) påträffades lämningar från järnåldern. Dateringar med hjälp av ¹⁴C visade på en trolig datering till

vendeltid. Bland de undersökta lämningarna kan noteras två grophus, två runda ugnar, två härdar och stolphål (Wyszomirski 1974 & 1975).

År 1992: Schaktningsövervakning i Byavägen i samband med ledningsdragning för vatten och avlopp (Kriig 1992). Undersökningen var den första undersökningen av Stora Råbys bytomt. Något resultat framkom emellertid inte, då de nya schakten enligt rapporten till stora delar sammanföll med äldre rörschakt för gas. Enligt Lunds kommuns tekniska förvaltning har Stora Råby inte haft gasledning i den aktuella delen av Byavägen. Sannolikt var det en äldre vattenledning från senast mitten av 1950-talet som påträffades. Vid 1992 års markarbeten lades ett duplikat genom hela byn med ingreppsbredden ca 3 meter i markplan och ca 1,8 meter i schaktbotten. En stor del av nuvarande Byavägen är således utschaktad.

År 1998: En förundersökning genomfördes på Stora Råby 34:6 m.fl. med anledning av fyra planerade tomtavstyckningar för nybyggnation. Resultatet från förundersökningen gav bl.a. flera stora grustäcker från efterreformatorisk tid, men inga tydliga bebyggelseämningar. En förklaring till denna avsaknad av bebyggelseämningar kan vara att schakten förlagts något norr om bebyggelsen. Osäkerheten om schaktens läge i förhållande till den äldre bebyggelsen beror på vinkelfel i 1801 års karta, vilket öppnar för olika rektifieringsalternativ. Frånvaron av bebyggelseämningar pekade mot att schakten verkligen låg på "allmänningen" vid Byavägen (Johansson Hervén 1999).

År 2002: I samband med nedläggning av VA-ledningar och värmekulvert inom fastigheten Stora Råby 33:17, Almelundsskolan, genomfördes en arkeologisk förundersökning. Säkra spår efter äldre huslämningar kunde beläggas i form av två lergolv. Deras läge, så pass långt in och i fel ände av tomtens, utslöt att det rörde sig om rester efter det äldsta skolhuset som var kombinerat med fattighus. Det hade legat inom tomtens östra del. Lergolven torde därmed ha ett ursprung i tiden före år 1805. Skillnaden mellan de påträffade lergolvens olika nivåer, 1,0 meter respektive 0,4 meter från dagens marknivå, visade tydligt att det inte kunde röra sig om samma hus. Det övre daterades med en skärva yngre rödgods till 1600-tal och med tanke på att det nedre lergolvet låg 0,6 m lägre är det mycket som talar för att det rör sig om en byggnad med medeltida ursprung. En väl lagd stenläggning framkom i den norra delen av schaktet, som indikerade en gårdsplan med ett ursprung från tiden före skiftet. I stenläggningen ingick en del röda storstenstegel, men inga daterande fynd. Stenläggningen kunde därmed tidigast ha varit lagd under 1200-talet och senast före år 1805. Lagren under stenläggningen innehöll inget tegel, vilket i sig gav en mycket svag indikation på att stenläggning kunde vara anlagd i ett tidigt skede. Beträffande de underliggande lagren, så pekade frånvaron av tegel på en viss möjlighet att de skulle kunna vara av sen vikingatid/tidig medeltida ursprung (Lenntorp 2005).

År 2003: I Stora Råby 34:17 genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Undersökningsytan omfattade drygt 30 m². Lämningar påträffades efter en byggnad och flera markingrepp från nyare tid. Inga lämningar framkom som kunde härledas till tiden före 1800-talet (Johansson Hervén 2005).

Frånvaron av medeltida lämningar pekade i samma riktning som en tidigare förundersökning längre österut, dvs. att de nuvarande gathusen är uppförda på den tidigare bygatans allmänning.

År 2007: Inför en planerad byggnation på fastigheten 34:6 genomförde Kulturen i Lund en förundersökning och sammanlagt grävdes 10 schakt. I förundersökningen framkom lämningar i form av syllstenar och lergolv efter tidigare bebyggelse utmed Bjällerupsvägen. I anslutning till dessa lämningar påträffades yngre rödgods. Det är genom historiskt material känt att gårdsbyggnader har legat på platsen in i 1900-talet. I området närmast Byavägen framkom spår av en trolig grustäkt. På den inre delen av tomten framkom spår av möjliga lergolv. Kulturlagermäktighet i stora delar av exploateringsområdet var ca 1,0 meter och i vissa delar upp till 1,5 meter. Inget säkert medeltida eller förhistoriskt fyndmaterial påträffades i samband med förundersökningen, vilket dock inte ska tolkas som en frånvaro av dessa tidsperioder (Karlsson 2007).

År 2009: I samband med nedläggning av jordvärmeslangar inom tomterna Stora Råby 33:15 och 33:19, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Eftersom arbetena redan påbörjats och schakten delvis fyllts igen innan Kulturens personal anlät, kunde bara en begränsad besiktning göras. Inga lämningar med säkra medeltida dateringar kunde konstateras. Noteras kan dock att rödgods av ålderdomlig karaktär, möjligen medeltida, påträffades i schaktmassorna (Bolander 2009).

År 2010: I samband med nybyggnation av villor på tomten 34:6 inom Stora Råbys medeltida bytomt genomfördes en arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning. Ställvis påträffades fragment av bevarade kulturlager, främst bestående av utjämnings- och odlingslager, varav merparten med en förmodad eftermedeltida datering. I en sentida avfallsgrop eller möjlig sandtäkt i områdets centrala delar påträffades tillsammans med kritpipsfragment och tegel flera fragment av svartgods av östersjötyp. Även om de påträffades i fyllningar till en förmodligen sentida nedgrävning så indikerar de trots detta närvaron av en tidigmedeltida bosättning, som i övrigt inte kunnat dokumenteras i något av de upptagna schakten. De äldsta spåren av mänsklig aktivitet utgörs av en nedgrävning som framkom i ett smalt schakt avsett för dagvattenledning och beläget sydost om den tilltänkta bebyggelsen. Bottenlagret i detsamma innehöll keramik med trolig datering i bronsålder eller äldre järnålder (Bolander 2012).

År 2011: Vid förundersökningen inför den i föreliggande rapport aktuella slutundersökningen påträffades flera bebyggelselämningar samt keramikfynd från perioden vikingatid-tidigmedeltid i den norra delen av undersökningsytan. Strax söder om detta påträffades flera generationer med bebyggelselämningar från det historiska gårdsläget nummer 11. I den sydöstra delen påträffades brandpåverkade kulturlager, möjligen från branden 1728, samt en tomträna och flera stolphål. I den södra delen dokumenterades flera gropar, varav tre innehöll nedgrävda djurkroppar, samt flera rännor och stolphål. I den sydvästra delen konstaterades lämningar från historisk

gatuhusbebyggelse, äldre bebyggelse samt flera generationer tomtmarkeringar, sannolikt från efterreformatorisk tid. Den antikvariska bedömningen var att den arkeologiska potentialen var högst i den norra delen av exploateringsytan och att en förundersökning genom schaktningsövervakning var tillfyllest för den södra delen (Balic 2011).

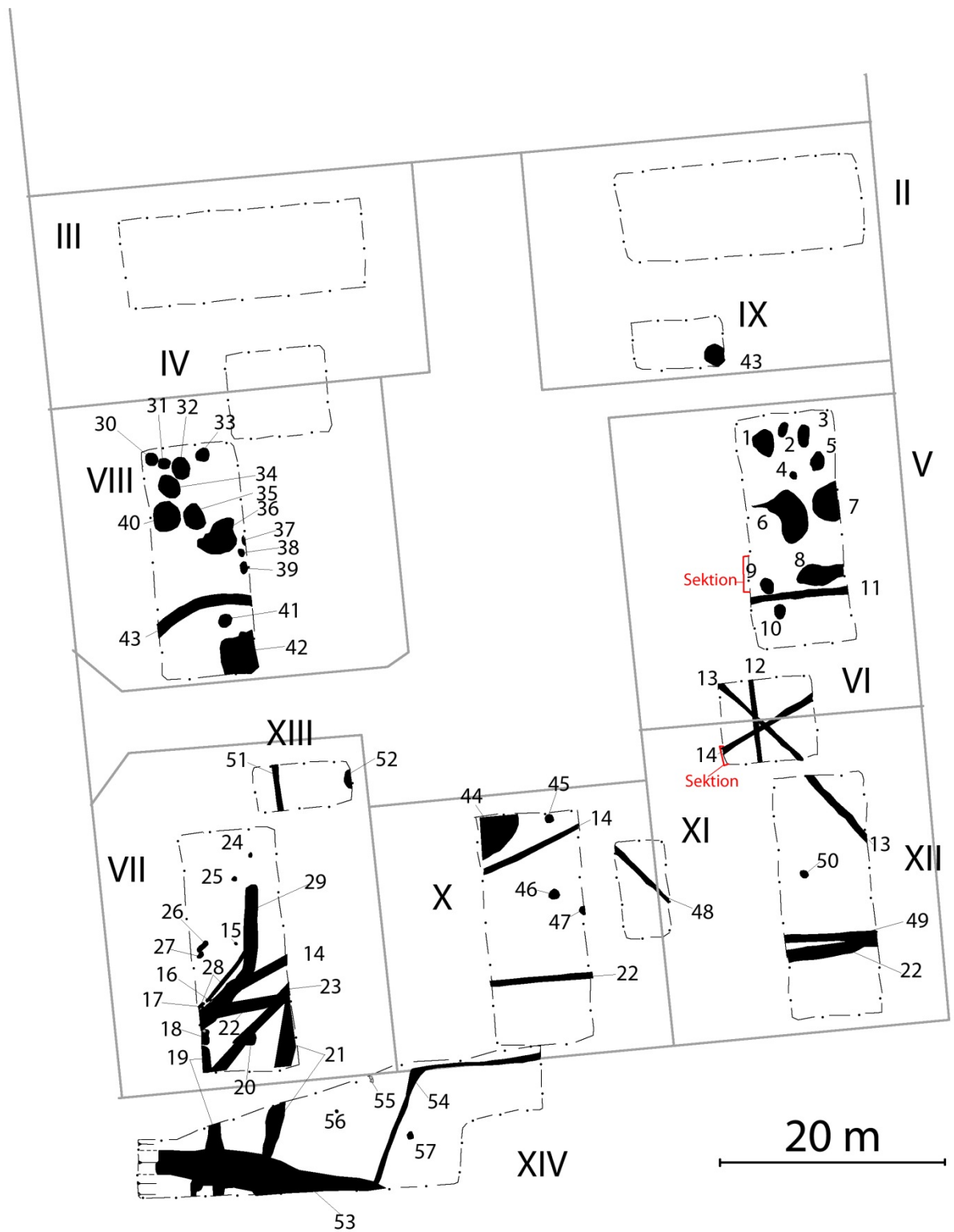
År 2011: I samband med anläggning av jordvärme inom fastigheten Stora Råby 34:11 gjordes en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning. Denna visade att det på platsen finns välbevarade bebyggelse lämningar och kulturlager från tiden före 1600-talet (Balic 2012).

År 2011: utfördes en särskild arkeologisk undersökning inom den norra delen av fastigheten Stora Råby 34:7. Här påträffades äldre odlingslager, stolpburen bebyggelse och grophus som har daterats till vendeltid/vikingatid/äldre medeltid. Lämningarna tillhör ett eller flera gårdslägen med flera bebyggelsesdispositioner eller -strukturer som avlöst varandra under en begränsad tidsperiod (Kockum & Wallin in prep). Dessa lämningar tillhör sannolikt byns etableringsfas. Den aktuella schaktningsövervakningen kan ses som ett komplement till denna undersökning.

Stratigrafisk berättelse

Den stratigrafiska uppbyggnaden i området går tillbaka till neolitikum, dock är det främst under det senaste årtusendet som de kraftigaste lagerförändringarna har skett. Det vill säga det har inte enbart varit fråga om tillväxt, det har även skett större avröjningar. Vid schaktningsövervakningen dokumenterades stratigrafin i plan och i form av sektioner. Denna dokumentation visar att den främsta tillväxten framförallt skett under 1900-talet och att den norra delen av undersökningsområdet har varit utsatt för störst exploateringsstryck. Således varierar tjockleken på 1900-talslagren mellan den södra delen, där den ställvis kunde bestå av endast 0,3 m matjord, till den norra delen, där den bestod av upp till 0,9 m bärlager, rivningsmassor och asfaltssjok. Under de modernare lagren påträffades äldre odlingshorisonter som delvis speglar situationen i det historiska kartmaterialet med toftmark och särhägnader, som kan ha utnyttjats som kolgårdar och fruktträdgårdar. De äldre odlingshorisonterna speglar även en äldre situation, som analyserats vid den särskilda arkeologiska undersökningen 2011.

Under de äldre odlingshorisonterna framkom moränen i vilken påträffades nedgrävningar av olika slag. Dessa har dokumenterats i plan och delvis grävts ut (figur 3).

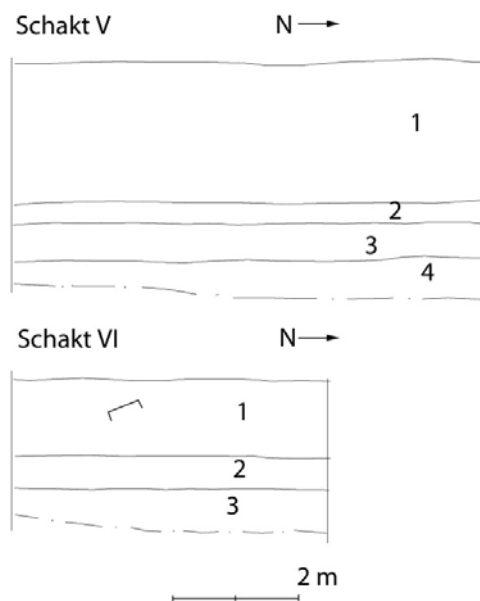
Figur 3. Plan över de vid den arkeologiska schaktningsövervakningen undersökta schakten

Undersökningsschakten

Schaktens löpande numrering är en fortsättning på numreringen i den särskilda undersökningen i vilken schakten I och II ingick. Dessa redovisas således i rapporten för den särskilda undersökningen.

Schakt III och IV

Schakten låg i undersökningsområdets nordvästra hörn och rymdes inom ytan för en riven ensilagesilo. Ytan bedömdes vid förundersökningen som ett område med låg kunskapspotential inom vilket inga fortsatta åtgärder skulle vidtas.

Figur 4. Sektion schakt V. 1) Moderna bärlager/påförda massor bestående av lerig silt med inslag av sten, asphalt och skrot. 2) Gulblå lera. 3) Humös lerig silt, odlingsjord. 4) Blågrå lera. 5) Blålera och silt/morän. Sektion schakt VI. 1) Moderna bärlager/påförda massor bestående av lerig silt med inslag av sten och tegel. 2) Påfört grus. 3) Brun kompakt lera, inslag av silt, möjligen odlingsjord.

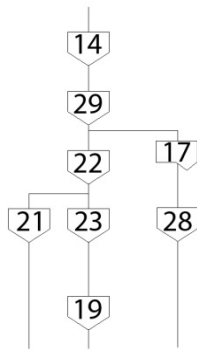
Schakt V

Schaktet låg i undersökningsområdets östra del och mätte cirka 9 x 21 m. Djupet uppgick till cirka 1,5 m, där moränen vidtog. Denna bestod av grågul lerig silt med ett litet inslag av småsten. I schaktet framkom 10 större nedgrävningar med i plan oregelbunden form (figur 3: 1–10). Fyllningarna var snarlika och i huvudsak bestående av gråbrun till mörkgråbrun humös siltig lera. I fyllningarna fanns ett stort inslag av djurben, bland annat från häst. I området ska det enligt uppgift från fastighetsägaren ha funnits en paddock, och det tycks även i ett tidigare skede ha använts för nedgrävning av djurkadaver. Ovan moränen påträffades en äldre odlingshorisont.

I den södra delen av schaktet fanns ett cirka 0,7 m brett dike med öst-västlig orientering (figur 3: 11). Diket hade ingen fortsättning i något av de andra schakten och sammanfaller heller inte med någon gränsmarkering i det historiska kartmaterialet. Inget äldre material framkom och diket, som ej undersöktes närmare, tolkades som en sentida dränering.

Schakt VI

Schaktet låg i undersökningsområdets östra del och mätte cirka 7 x 9 m. Djupet uppgick till cirka 0,9 m, där moränen vidtog. Denna bestod av grågul lerig silt med ett litet inslag av småsten. I schaktet påträffades tre olika diken (figur 3: 12–14). Dike 12 hade en bredd om cirka 0,6 m och en nordsydlig orientering. Ingen fortsättning påträffades i något av de andra schakten. Diket bedömdes vara modernt. Dike 13 hade även det en bredd om cirka 0,6 m. Riktningen var nordvästlig–sydostlig och diket, som bedömdes vara modernt, fortsatte i schakt XII. Dike 14 hade en nordostlig–sydvästlig orientering och fortsatte i schakten VII och X. Bredden varierade mellan 0,5–0,8 m. Dikets fyllning bestod av mörkbrun humös lerig silt med inslag av ljusgul morän. Även detta dike bedömdes vara av senare datum.

Figur 5. Stratigrafiska relationer i schakt VII.

Schakt VII

Schaktet låg i undersökningsområdets västra del och mätte cirka 8,5 x 21 m. Djupet uppgick till cirka 0,7 m, där moränen vidtog. Denna bestod av grågul lerig silt med ett litet inslag av småsten. I detta schakt framkom den största mängden anläggningar inom området. I dess mellersta del påträffades tre spridda stolphål (figur 3: 15, 16 och 17). Av dessa grävdes stolphål 16 ut. Detta var 0,2 m djupt och hade en diameter om 0,3 m.

I schaktet påträffades även ett flertal diken, varav nummer 14 hade sin fortsättning i schakten VI och X (figur 3). I det aktuella schaktet skar dike 14 dike 29. Även dike 22 fanns sannolikt representerat i andra schakt, i detta fall X och XII. Dike 22 skar av dike 29, och skar i sin tur dikena 21 och 23. Det sistnämnda diket skar i sin tur dike 19 som, liksom dike 21 fortsatte söderut i schakt XIV. Äldst i sekvensen av diken var nummer 19, 21 och 28 (figur 5). Av dessa undersöktes 19 och 21 närmare. Inga daterande fynd framkom, således kan de båda dikena endast få en relativ datering. Vad gäller funktion kan endast konstateras att båda följde topografin så att en avrinning söderut möjliggjordes. På 1801 års karta sammanfaller läget för dikena med ett gatuhus söder om gårdsläge 22.

Dike 29 kan möjligen utgöra en gräns mellan toft 22 och åkermarken. I fyllningen återfanns fragment av vingtegel, vilket ger en terminus post quem datering till 1500-talet.

Schakt VIII

Schaktet låg i undersökningsområdets västra del och mätte cirka 9 x 21 m. Djupet uppgick till cirka 1,4 m, där moränen vidtog. Denna bestod av grågul sandig lera med ett litet inslag av småsten. I moränen framkom tretton oregelbundet formade nedgrävningar i storleken 0,5–4 m tvärsöver (nedgrävningarna figur 3: 30–42). Fyllningarna var snarlika i de olika nedgrävningarna och bestod av humös sandig lera med inslag av sten, flinta och djurben. Nedgrävningarna låg inom toften för det historiska gårdsläget 22. Inga daterande fynd förelåg. Sannolikt är det fråga om djurgravar eller sand-/lertag.

I schaktets södra del fanns ett bågformat dike, cirka 1 m brett, fyllt med grus och tolkat som ett sentida markingrepp.

Schakt IX

Schaktet låg i undersökningsområdets nordöstra del och mätte cirka 5 x 8 m. Djupet uppgick till cirka 1,7 m, där moränen vidtog. Denna bestod av grågul sandig lera med ett litet inslag av småsten. I schaktets sydöstra hörn påträffades en större oregelbunden nedgrävning, cirka 2 m tvärsöver (nedgrävning 43, figur 3). I fyllningen fanns ett stort inslag av djurben och nedgrävningen ska kopplas till de djurgravar som påträffades i schakt V.

Schakt X

Schaktet låg i undersökningsområdets södra del och mätte cirka 10 x 21 m. Djupet uppgick till cirka 0,8 m, där moränen vidtog. Denna bestod av siltig gul lera. I schaktet fanns tre nedgrävningar, mer eller mindre runda till formen, cirka 1 m i diameter, och med snarlik fyllning som varierade mellan gråbrun och mörkbrun humös lera (nedgrävningarna 45–47, figur 3). Fyllningen i nedgrävning 47 hade ett tydligt inslag av molluskskal. Möjligen är det fråga om vattenhål/brunnar som ingått i en sårhänad för det gatuhus som låg omedelbart söder om gård 22. I det nordvästra hörnet fanns en större nedgrävning, fylld med gråblå lera, som fortsatte utanför schaktet (nedgrävning 44). Denna nedgrävning undersöktes inte närmare.

I schaktets norra del återkom dike 14, som även påträffades i schakten VI och VII, och i dess södra del framkom dike 22, liksom i schakten VII och XII (figur 3).

Schakt XI

Schaktet låg i undersökningsområdets södra del och mätte cirka 4 x 8 m. Djupet uppgick till cirka 0,7 m, där moränen vidtog. Denna bestod av siltig gul lera. I schaktet påträffades ett nordvästligt–sydöstligt orienterat dike (figur 3: 48). Diket tolkades som ett modernt dräneringsdike.

Schakt XII

Schaktet låg i undersökningsområdets sydöstra del och mätte cirka 8 x 22 m. Djupet uppgick till cirka 0,7 m, där moränen vidtog. Denna bestod av siltig gul lera. I schaktet återkom dikena 13 och 22. Parallellt med dike 22 påträffades ytterligare ett dike som inte hade någon fortsättning i något av de andra schakten (figur 3: 49). Detta dike var cirka 1

m brett och hade en fyllning bestående av mörkbrun humös lera med ett stort inslag av lera.

Norr om dike 49 påträffades en rund nedgrävning, cirka 0,9 m i diameter, och fylld med mörkbrun humös lerig silt (figur 3: 50).

Schakt XIII

Schaktet låg i undersökningsområdets sydvästra del och mätte cirka 4 x 8 m. Djupet uppgick till cirka 0,9 m, där moränen vidtog. Denna bestod av siltig gul lera. I schaktets västra del påträffades ett nord-sydligt orienterat dike, tolkat som ett dräneringsdike (figur 3: 51). Diket hade en bredd om cirka 0,6 m och sträckte sig över hela schaktet. Fyllningen bestod av mörkbrun humös lera. I schaktets västra del framkom en större rund nedgrävning med cirka 2 m diameter (figur 3: 52). Även denna hade en fyllning av mörkbrun humös lera. Möjligen har nedgrävningen utgjort en brunn.

Schakt XIV

Schaktet låg söder om det ursprungliga undersökningsområdet och hade en oregelbunden form med en längd om cirka 37 m och en högsta bredd om cirka 11 m. Djupet varierade mellan cirka 0,5–0,8 m, där moränen vidtog. Denna bestod av siltig gul lera. I schaktets västra del påträffades fortsättningen på dikena 19 och 21. Den västra halvan av schaktet täcktes till stor del av ett sentida dike med en VA-ledning i betong (figur 3: 53). I den östra delen fanns ett smalt vinkelformat dike som visade sig vara ett sentida dräneringsdike (figur 3: 54). I mittpartiet av den norra schaktkanten påträffades ett par otuktade stenar som möjligen ingått i en stensyll med fortsättning utanför schaktet (figur 3: 55). 13 m sydväst om denna framkom ett ensamt stolphål med en primärfyllning bestående av mörkgrå humös sand samt en sekundär fyllning, som tillkommit när stolpen dragits upp, bestående av bränd lera (figur 3: 56). Stolphålet hade en diameter om 0,3 m och ett djup om 0,08 m. I schaktets östra del framkom en oval, något oregelbundet formad, nedgrävning fylld med siltig humös lera med inslag av gödsel (figur 3: 57).

Sammanfattning

Inom fastigheten Stora Råby 34:7 genomfördes under 2011 en arkeologisk förundersökning inför planerad nybyggnation. Denna visade att det inom fastighetens nordligaste del fanns en hög vetenskaplig potential med stora möjligheter att besvara frågor kring byns ursprung och utveckling. I denna del utfördes en särskild arkeologisk undersökning under hösten/vintern 2011, vilken rapporteras separat (Kockum & Wallin in prep). Resterande delar av fastigheten bedömdes ha mindre vetenskaplig potential, dock med möjlighet att komplettera resultaten från den särskilda undersökningen. Den södra delen undersöktes och dokumenterades således efter behov genom en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning.

Schaktningsövervakningen bekräftade resultatet från 2011 års förundersökning och visade att stora delar av ytan förstörts genom ingrepp från tidigmodern tid och framåt.

Dessa ingrepp har visserligen påverkat hela fastigheten, men då omfattningen av deponier varit större i den nordligaste delen har de tidigaste lämningarna varit bättre skyddade i denna del av området. Schaktningsövervakningen kunde dock bidra med att bredda kunskapen i området. Vid den särskilda undersökningen påträffades spår av äldre odling som föregick bebyggelsen från yngre järnålder. Vid schaktningsövervakningen kunde spår av äldre odling konstateras ytterligare 30 m längre söderut, möjligen 50 m, sedan tunnades de ut och upphörde. Det är troligt att dessa spår hör ihop med den äldre odling som vid den särskilda undersökningen kunde konstateras i schakten I och II. Detta skulle innebära att vi under yngre järnålder har en odling i det område som sedan blir tofterna för gårdsläge 22 och 11 och som på något vis tar hänsyn till gränsen söderut. Detta indikerar ett ägoförhållande äldre än byn, men som den senare byetableringen ändå tvingats relatera till. Ännu får detta anses vara relativt svaga indicier, men det är något man bör ta i beaktande när man diskuterar byns ursprung och utveckling.

I områdets sydvästligaste del påträffades ett mindre antal stolphål ut. Dessa var för få till antal för att bilda några strukturer, men utgör äldre bebyggelse spår, troligen förhistoriska. Dessa ska sannolikt kopplas till de bebyggelse spår som påträffades på grannfastigheten år 2010 och som daterades till bronsålder/järnålder. Senare tiders bebyggelse hade i samma område lämnat spår i form av avrinningsdiken och brunnar eller vattenhål, som ska kopplas till gatuhusbebyggelsen söder om gård 22, samt ett gränsdike mellan toften till gård 22 och åkermarken. Denna gränsmarkering har fått ett terminus post quem satering till 1500-talet och är således anlagd tidigast under detta århundrade.

I övrigt ska senare tiders ingrepp, i form av djurgravar, ler- och sandtag och dikningar sättas i samband med gårdsläge 22 under tidigmodern och modern tid.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-10154-12	Fornlämning nr/art	RAÄ 10
Socken/stad	Stora Råby	Socken-/Stadsnr	1353
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Stora Råby 34:7
Typ av exploatering	Husbyggnation		
Uppdragsgivare	Bertil Ingvarsson & Co AB		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Jan Kockum		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2012-05-02–2012-07-06		
Fälttid			
Arkeolog	36 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	1385 m ²		
Kubik	1328 m ³		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	-		
Rapport	-		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	-		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	-		
Summa, beslutad	28 000 SEK		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Stora Råby 34:7		
Ritningar, dokumentation	7 st A3 plan- och sektionsritningar		
Foto	20 digitalfotografier		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

Arkiv

Lantmäteristyrelsens arkiv, Gävle
- Karta över Stora Råby, akt 3, 1801

Litteratur

Alin, Margareta 1970. *Stora Råby. En bebyggelsehistorisk undersökning*. Institutionen för konstvetenskap, Lunds universitet. Stencil Lund. (i Kulturens bibliotek)

Anglert, Mats 1995 *Kyrkor och herrevälde. Från kristnande till sockenbildning i Skåne*. Lund Studies in Medieval Archaeology 16. Lund.

Balic, Ivan 2011 *Stora Råby 34:7, Stora Råby bytomt, RAÄ 10:1 Stora Råby*. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 384*. Kulturen Lund.

Balic, Ivan 2012 *Stora Råby 34:11, Stora Råby bytomt, RAÄ 10:1 Stora Råby*. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 397*. Kulturen Lund.

Bolander, Adam 2009. *Stora Råby 33:15 och 33:17, Stora Råby bytomt RAÄ10, Stora Råby socken*. Arkeologisk förundersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 349*. Kulturen Lund.

Bolander, Adam 2012. *Stora Råby 34:6, fornlämning 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun*. Arkeologisk förundersökning 2009–2010. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 416*. Kulturen Lund.

Dahl, Sven 1942. *Torna och Bara. Studier i Skånes bebyggelse och näringsgeografi före 1860. Meddelande från Lunds universitets geografiska institution, Avhandlingar VI*.

Johansson Hervén, Conny 1999 *Stora Råby 34:6 m fl, Stora Råby socken, Lunds kommun*. Arkeologisk förundersökning 1998. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 75*. Kulturen Lund.

Johansson Hervén, Conny 2005. *Stora Råby 34:17, Stora Råby bytomt, RAÄ 10 Stora Råby socken*. Arkeologisk förundersökning 2003. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 172*. Kulturen Lund.

Karlsson, Mattias 2007. *Stora Råby 34:6, Stora Råby bytomt, RAÄ 10, Stora Råby socken*. Arkeologisk förundersökning 2007. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 233*. Kulturen Lund.

Kockum, J. & Wallin, J. in prep. Stora Råby 34:7, Stora Råby bytomt, RAÄ 10, Stora Råby socken. Arkeologisk förundersökning 2011.

Kriig, Stefan 1992. *Skåne, Stora Råby socken, Stora Råby byaväg, RAÄ 10*. Rapport vid Riksantikvarieämbetet UV-syd. Stencil.

Lenntorp, Karl-Magnus 2005. Stora Råby 33:17, Stora Råby bytomt, RAÄ 10 Stora Råby socken. Arkeologisk förundersökning 2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 171*. Kulturen, Lund

Lewan, Nils 1979. *"Ett Kanaans land" – Kulturlandskapets förvandling. Kring Lund*. Red. Löfström, T. Lund.

Inventeringskommittén. 1968. *Lunds stadsbild*. Lund.

Ohlsson, Anders 1954. *Stora Råby socken. u. o.*

Pamp, Bengt 1979. Härad- och sockennamn i Lundabygden. Lundabygdens sparbank 1979.

Bevaringskommittén. 2004. *Stora Råby och Värpinge. Byar i Lunds kommun 1, Bevaringsprogram*. Lund.

Wyszomirski, Mark 1974. Metodiska ytundersökningar av stenåldersboplatser vid Stora Råby. *Fornvännen 1974/2*. Stockholm.

Wyszomirski, Mark 1975. Stenåldersbosättning vid Stora Råby. *Ale – Historisk tidsskrift för Skåneland, nr 1 1975*. Lund.

I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

2012

- Nr 396 Kv Galten 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 397 Stora Råby 34:11 Stora Råby bytomt RAÅ 10:1 Stora Råby. Arkeologisk förundersökning 2011. Ivan Balic.
Nr 398 Kv Saluhallen 1 & Innerstaden 2:1. Arkeologisk förundersökning 2011. Jan Kockum.
Nr 399 Kv Agardh 9, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Ivan Balic.
Nr 400 Kv Katedralskolan 5, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 401 Igelösa 16:6, Igelösa bytomt, RAÅ 16, Igelösa socken. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 402 Kv Saluhallen 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 403 Kv Sankt Thomas 33, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 404 Kv Sankt Thomas 34, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 405 Kv Studenten 6, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 406 Kv Absalon 5, Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
Nr 407 Wilses trädgård på Spydebergs prästgård. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 408 Kv Saluhallen 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.
Nr 409 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
Nr 410 Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 411 Kv Paradis 37 & 38, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 412 Kv Bytarebacken 31, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.
Nr 413 Dalby kyrkas kyrkogård, Dalby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 414 Kv Rundkyrkan 1, fornlämning nr 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun. Geoteknisk provborring 2010. Gertie Ericsson.
Nr 415 Kv Saluhallen 1, Mårtenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Claes Theliander.
Nr 416 Stora Råby 34:6, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander.
Nr 417 Hoby 19:2 och Hoby 24:2, fornlämning nr 31 i Västra Hoby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.
Nr 418 Kv Paradis 56, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.
Nr 419 Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 420 Kv Garvaren 20, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.
Nr 421 Kv Tegnér 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 422 Innerstaden 2:1 och 3:32, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 423 Kv Germantska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. Gertie Ericsson.
Nr 424 Kv Maria Magle 9, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 425 Kv Agardh 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 426 Botan M17:504, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 427 Kv Tegnér 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 428 Kv Germantska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Aja Guldåker.
Nr 429 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 430 Stora Råby 36:18, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 431 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 432 Flyinge 22:40, Fornlämning 80,81 i Södra Sandbys socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 433 Kv Toppen 1-2, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 434 Kv Paradis 60, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 435 Kv Paradis 61, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 437 Kv Winstруп 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.